

Nr 169

Utlåtande i anledning av väckta motioner om femdagarsvecka inom försvaret.

(1:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 460) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Nennesholm (II: 557), har hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag om att femdagarsvecka, i den mån så är möjligt, skall införas inom försvarsmakten.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen I: 460.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttrande avgivits av *överbefälhavaren* (Bilaga).

Utskottet. Motionärernas förslag om övergång till allmänt friläggande av lördagen från utbildningsverksamhet medför en rad av problem, som direkt sammanhånga med värnpliktsutbildningens rationella anordnande och organisering. Enligt vad utskottet inhämtat äro dessa frågor för närvarande föremål för ingående undersökningar inom 1960 års värnpliktsutredning, varvid särskilt spörsmålet om införandet av femdagarsvecka inom försvaret kommer att behandlas i utredningens betänkande, som beräknas bli avlämnat nästa år. Vid sådant förhållande och då frågan om övergång till femdagarsvecka under hela året för statsanställda torde böra prövas i annan ordning, torde motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 460 och II: 557 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 november 1964

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Närvarande: se under utlåtandet nr 167.

Bilaga

Överbefälhavaren

Riksdagens statsutskott

I anledning av nådig remiss får överbefälhavaren efter hörande av försvarsgrenscheferna avge följande yttrande över inom riksdagens första kammare (I: 460) och riksdagens andra kammare (II: 557) väckta motionerna om femdagarsvecka inom försvaret.

Överbefälhavaren delar i princip uppfattningen att försvarets personal så långt som möjligt även i arbetshänseende bör följa utvecklingen inom den allmänna arbetsmarknaden. Icke minst från rekryteringssynpunkt torde en sådan anpassning vara ofrånkomlig på längre sikt. I nuläget tillämpas för den aktiva personal, som ej är direkt engagerad i utbildningsverksamheten, inom ramen för nu gällande arbetstidsbestämmelser i allmänhet femdagarsvecka i samma utsträckning, som för jämförbar personal inom den civila statsförvaltningen. Personal, som är engagerad i utbildningsverksamhet, är emellertid bl. a. beroende av de tjänstgöringsbestämmelser, som är fastställda för de värnpliktiga, och kan därför endast åtnjuta fria lördagar under juni—augusti. För denna personal kan femdagarsvecka i större utsträckning än vad som enligt ovan tillämpas, för närvarande åstadkommas endast genom att tjänstgöringen för de värnpliktiga inställes på lördagar eller annan veckodag under större delen av året än nu eller under hela året. En sådan åtgärd kommer emellertid att medföra en rad konsekvenser, som i korthet kan sammanfattas i följande punkter.

1. Från *utbildningssynpunkt* förutsätter genomförandet av femdagarsvecka en omfördelning av den till lördagarna bundna utbildningstiden till övriga veckodagar, så att nettoutbildningstiden blir oförändrad.

Detta skulle innebära antingen att arbetstiden utökas med närmare en timme per dag eller att antalet kvällstjänster utökas till två. Då gällande utbildningsbestämmelser för värnpliktiga baseras på ett genomsnittuttag av 48 timmar per vecka, är det endast undantagsvis möjligt att utan men för utbildningseffekten kunna genomföra en sådan omfördelning. Erfarenheten visar att redan en arbetsdag om åtta timmar är i överkant. Följaktligen är det icke möjligt att under hela eller större delen av utbildningstiden öka arbetstiden genom omfördelning, utan att utbildningseffekten kommer att sjunka. En förlängning av den totala utbildningstiden framstår därför som en ofrånkomlig konsekvens av införandet av femdagarsvecka inom försvaret — även om den fortsatta rationaliseringen inom utbildningsorganisationen kan komma att medföra vissa vinster.

Motsvarande gäller för den utbildnings- och kursverksamhet, som äger rum vid försvarets utbildningsanstalter. En förlängning av kursetiderna vid dessa kommer därjämte att medföra ytterligare problem att kunna anpassa och samordna verksamheten vid utbildningsanstalterna såväl till utbildningsverksamheten i övrigt inom försvaret som till den civila utbildningsverksamheten.

2. Från *kostnadssynpunkt* kommer en omfördelning av arbetstiden en-

ligt ovan oundvikligen att medföra väsentligt ökade utgifter för utbildningsverksamheten, främst genom övertidsersättningar och traktamenten för i utbildningsverksamheten engagerat befäl resp. instruktörer och lärare. Även ett ökat behov av befäl och en utbyggnad av utbildningsanstalterna torde komma att erfordras, om femdagarsveckan konsekvent genomföres inom försvaret.

3. Från *beredskapssynpunkt* medför införandet av femdagarsvecka ytterligare kostnader. Den ständiga incidentberedskapen måste i ännu högre omfattning än nu personellt tillgodoses genom antingen omfördelning av arbetstid i ökad omfattning eller ökat uttag av övertid.

Då omfördelning av arbetstid måste ske på bekostnad av utbildningsarbetet torde utbildningsorganisationen i sådant fall behöva tillföras ytterligare arbetskraft.

Även ett ökat uttag av övertid medför konsekvenser bl. a. av kostnads- mässig karaktär. Därjämte bör i detta sammanhang hänsyn tagas till personalens inställning till en sådan kontinuerlig tjänstgöring på övertid.

4. Från *de värnpliktigas* personliga synpunkter bör vidare framhållas, att lediga lördagar under hela utbildningsåret torde komma att medföra ytterligare krav ifråga om förbättrade ekonomiska förmåner — främst ifråga om fria eller rabatterade resor till hemorten, men även ifråga om penningbidrag och övriga ekonomiska förmåner. Erfarenheten av nu tillämpad lördagsledighet under sommarmånaderna visar tydligt, att värnpliktiga, som fullgör tjänstgöring långt från hemorten, endast i begränsad utsträckning kunnat utnyttja veckoslutsledigheterna för hemresan. Redan nu har det därför visat sig nödvändigt för de militära myndigheterna att vidtaga olika åtgärder — ofta i samarbete med de kommunala myndigheterna på garnisonsorten — för att tillgodose de värnpliktigas behov av fritidssysselsättning under den utökade veckoslutsledigheten. En utökning av antalet fria lördagar torde sålunda komma att medföra ytterligare insatser av olika personalvårds- och fritidssysselsättningsåtgärder, med därav följande krav på ökade personella och ekonomiska resurser.

Såsom ovan påvisats är frågan om ett konsekvent genomförande av femdagarsveckan inom försvaret intimt förknippat med effekten och längden av de värnpliktigas utbildning samt beredskapsskäl. Därjämte tillkommer i sammanhanget icke oväsentliga kostnader, vare sig femdagarsveckan genomföres genom omfördelning av arbetstid eller genom förlängning av utbildningstiden. Då de anförda frågeställningarna torde äga nära anknytning till det utredningsuppdrag som meddelats 1960 års värnpliktsutredning, synes övervägande skäl tala för att dessa närmare prövas och utredes i anslutning till detta uppdrag.

Då därjämte frågan om lediga lördagar för den fast anställda personalen torde vara av sådan karaktär, att den bör lösas förhandlingsvägen, synes någon av motionärerna yrkad särskild utredning icke erforderlig.

På uppdrag av överbefälhavaren

CARL ERIC ALMGREN

Chef för försvarsstaben

Urban Rosenblad